

flashback

Ανυπότακτη μητρότητα

ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΣΩΤΗΡΗ

psotiris@alteregomedia.org

Η μητρότητα αποτελεί ένα από τα επίδικα των σύγχρονων «πολιτιστικών πολέμων». Τμήμα της ιδεολογικής αντιπίθεσης της παγκόσμιας Ακροδεξιάς είναι η «υπεράσπιση της μητρότητας» απέναντι στον κίνδυνο που υποτίθεται ότι εκπροσωπεί η αμφισβήτηση των παραδοσιακών έμφυλων ρόλων και ταυτοτήτων. Αυτό συνδυάζεται με μια κινδυνολογική αντιμετώπιση των δημογραφικών τάσεων στις αναπτυσσόμενες κοινωνίες (υποχώρηση των γεννήσεων, αύξηση της μέσης ηλικίας τεκνοποίησης, γήρανση του πληθυσμού), απέναντι στις οποίες η μητρότητα προβάλλεται ως υπέρτατο καθήκον των γυναικών, συχνά και με έντονα πατριωτική φόρτιση, ενώ άρρηκτα υποδηλώνεται ότι είναι ανάγκη οι γυναίκες να αντιληφθούν ότι η μητρότητα είναι τμήμα του αναπόδραστου ρόλου τους και κατά συνέπεια πρέπει να κλείσουν τα αφτιά στις σειρήνες που αμφισβητούν αυτόν τον παραδοσιακό ρόλο και δεν τις αφήνουν να εκπληρώσουν το χρέος τους. Πώς, όμως, μπορεί να αντιμετωπιστεί η μητρότητα με τρόπο που θα λαμβάνει υπόψη τους αγώνες του φεμινιστικού κινήματος να εξασφαλίσει ότι ο ρόλος των γυναικών ούτε περιορίζεται ούτε καθορίζεται από αυτό το υποτιθέμενο καθήκον για τη μητρότητα. Με αυτό ακριβώς το ερώτημα αναμετρείται η Έστερ Βίβας, κοινωνιολόγος, δημοσιογράφος και συγγραφέας που ζει και εργάζεται στη Βαρκελώνη, στο βιβλίο της «Ανυπάκουη μαμά. Μια φεμινιστική ματιά στη μητρότητα», που κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις εκδόσεις Orosito, σε μετάφραση της Κατερίνας Μπισινάκη.

Η Βίβας προσφέρει μια τεκμηριωμένη επισκόπηση του σύγχρονου τοπίου της μητρότητας και των εντάσεων και συγκρούσεων γύρω από αυτή: Το βάρος της ενοχής που εξακολουθεί η αντίληψη της μητρότητας ως τμήμα του ιδεολογικού μύθου περί της «τέλειας γυναίκας». Τον τρόπο που από τη δεκαετία του 1980 και μετά και με δεδομένη την αυξημένη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας προέκυψε το δίλημμα ανάμεσα στη μητρότητα και την επαγγελματική σταδιοδρομία, εξαιτίας της απουσίας πολιτικών που να συμφιλιώνουν τη μητρότητα και την εργασία. Την καθυστέρηση της ηλικίας εγκυμοσύνης εξαιτίας της πίεσης για επαγγελματική ανέλιξη αλλά και των οικονομικών δυσκολιών, ιδίως σε περιόδους οικονομικής κρίσης. Την ψυχολογική πίεση από τις προσπάθειες των ζευγαριών για μια εγκυμοσύνη και την ιδιαίτερη εμπειρία των θεραπειών υποβοηθούμενης αναπαραγωγής. Την πραγματικότητα της ανδρικής υπογονιμότητας.

Οι γονεϊκές άδειες

Επισημαίνει παράλληλα, τα προβλήματα από το καθεστώς με τις γονεϊκές άδειες. Αναγνωρίζει ότι είναι πρόοδος η κατοχύρωση της άδειας πατρότητας, στο πλαίσιο της ανάγκης για ίσες και μη μεταβιβάσιμες άδειες και για δίκαιο επιμερισμό των γονεϊκών καθηκόντων, όμως οι άδειες μητρότητας παραμένουν μικρότερες από όσο χρειάζεται, ενώ οι γυναίκες εξακολουθούν να συναντούν μεγάλες δυσκολίες για να συνδυάσουν την ανατροφή των παιδιών με την εργασία – την ώρα που γυναίκες με δημόσια παρουσία που παράλληλα ανατρέφουν τα παιδιά τους αντιμετωπίζουν την κριτική ότι είναι ανεπαρκείς. Δεν παραβλέπει τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες σε μονογονεϊκές οικογένειες. Σημειώνει, παράλληλα, την ανάγκη να σπάσει το ταμπού για την επιλόχειο

Μια μαμά επαναστάτρια

Η Βίβας συμπυκνώνει την αντίληψή της για το τι είναι μια μητέρα: «Για μένα, φεμινίστρια είναι μια ανυπάκουη, αντιδραστική μαμά, μια μαμά επαναστάτρια που δεν είναι παθητικό αντικείμενο αλλά ενεργητικό αντικείμενο, που, παρ' όλο που αγωνίζεται κατά της πατριαρχικής και νεοφιλελεύθερης μητρότητας, δεν παραλείπει από τη μητρική εμπειρία. Σύμφωνα με την Αντριέν Ριτς, πρόκειται για μια μητρότητα “εκτός νόμου και θεσμού της μητρότητας” η οποία προϋποθέτει συνεχή αντιπαράθεση με τους καθιερωμένους κοινωνικούς κανόνες».

κατάλιψη και το δημόσιο σύστημα υγείας να ασχοληθεί πιο σοβαρά με την ανίχνευση και θεραπεία της.

Η Βίβας αναγνωρίζει ότι η φεμινιστική εξέγερση της δεκαετίας του '60 και του '70 ήταν και ενάντια στο «βαρύ φορτίο αυτοθυσίας, εξάρτησης και ενοχής» που συνδέεται με τη μητρότητα. Όμως, δεν πιστεύει ότι η επιλογή είναι υποχρεωτικά «μεταξύ μιας “πατριαρχικής μητρότητας” στην οποία η γυναίκα θυσιάζεται ή μιας “νεοφιλελεύθερης μητρότητας” που υποτάσσεται στις ανάγκες της αγοράς». Αντιθέτως, πιστεύει ότι μπορεί να υπάρξει μια διαφορετική εκδοχή μητρότητας ως «συλλογική ευθύνη στο πλαίσιο ενός χειραφετητικού προτάγματος». Με αφετηρία το έργο φεμινιστριών όπως η Αντριέν Ριτς αλλά και πιο πρόσφατες μαρξιστικές αναλύσεις της «κρίσης της φροντίδας», η Βίβας επιμένει ότι «το ζήτημα είναι η μητρότητα, αλλά ένα κοινωνικοοικονομικό σύστημα που γυρίζει την πλάτη στην ανατροφή και τη φροντίδα, το οποίο αρνείται ότι είμαστε αλληλοεξαρτώμενα όντα. Το να είσαι μητέρα ή πατέρας, να έχεις υπ' ευθύνη σου ένα παιδί, προϋποθέτει μεγάλη προσωπική, συναισθηματική, υλική και κοινωνική δέμευση: αξίες που δεν ευδοκιμούν σε μια κοινωνία όπου κυριαρχούν η αναξιοκρατία και ο ατομικισμός».

Μαιευτική βία

Ένα σημαντικό μέρος του βιβλίου αφιερώνεται στο πώς σταδιακά ο τοκετός έπαψε να είναι μια γυναικεία υπόθεση, έγινε υπόθεση κρατικών θεσμών και διαμορφώθηκε μια εκδοχή ιατρικής ηγεμονίας, που κατά τη γνώμη της Βίβας καταλήγει σε διάφορες παραλλαγές μαιευτικής βίας (ενδεικτικό το πρόβλημα του μεγάλου αριθμού και

σαρικών τομών), απέναντι στην οποία ήδη υπάρχουν χώρες που αναπροσαρμόζουν τη νομοθεσία τους. Αντίστοιχα, αφιερώνει και το τελευταίο τμήμα του βιβλίου στην υπεράσπιση του μητρικού θηλασμού απέναντι στη βιομηχανία των υποκατάστατων του μητρικού γάλακτος, απογαμμίζοντας ότι ιδίως στον αναπτυσσόμενο κόσμο αποτελεί και μία διεκδίκηση «διατροφικής κυριαρχίας».

Αφορά και τους μπαμπάδες

Δανειζόμενη το σύνθημα των φεμινιστικών ρευμάτων που αμφισβητούν και την πατριαρχία και τον καπιταλισμό, η Βίβας διεκδικεί τον φεμινισμό και τη μητρότητα για το 99% και αυτό σημαίνει ότι αντιμετωπίζει τη μητρότητα ως ένα πεδίο διεκδίκησης, αγώνων και αλληλεγγύης, αλλά και ως κάτι που αφορά εξίσου και τους μπαμπάδες. Πάνω από όλα επιμένει ότι «η ανατροφή και η μητρότητα πρέπει να επανακοινωνικοποιηθούν. Δεν αποτελούν ατομικά ή οικογενειακά ζητήματα. Το ερώτημα είναι πώς θα περάσουμε από ένα ατομικό και οικογενειακό μοντέλο φυσικής ανατροφής σε ένα κοινωνικό μοντέλο φυσικής ανατροφής, βασισμένο σε ισότιμες πρακτικές, όσον αφορά το φύλο, την τάξη και τη φυλή».

ΕΚΤΟΣ ΟΡΙΩΝ

